

Wie als leerkracht in een ander land gaat werken, doet er goed aan om zich goed voor te bereiden. Op welke manier geef je een hand? Betekent ja ook echt ja? Research naar het land is noodzakelijk, omdat culturele verschillen voor ergernissen en communicatieproblemen kunnen zorgen. Net aangenomen leerkrachten krijgen daardoor soms het gevoel niet te kunnen aarden. Een goede voorbereiding is een voorwaarde voor succes.

Iedereen die in het buitenland gaat werken, krijgt in meer of mindere mate te maken met een cultuurschok. Tijdens de eerste weken voelt de nieuwe baan als leerkracht nog als nieuw, spannend en positief. De culturele verschillen zijn interessant. Sommigen vinden het er zelfs beter dan in het eigen land. Wie echter langer blijft, komt erachter dat die culturele verschillen niet altijd zo interessant zijn. Sterker nog, wat je eerst een grappige eigenschap vond, kun je later als inefficiënt en frustrerend ervaren. Je begrijpt de drijfveren van de lokale bevolking niet en zelfs eenvoudige zaken, zoals het regelen van een huisarts, kunnen

Iedereen die in het buitenland gaat werken, krijgt te maken met een cultuurschok

een worsteling zijn. Dat zegt Candida Snow, intercultureel management-specialist en eigenaar van het bureau Snow Culture & Communication. Zij ondersteunt internationaal opererende personen, teams en organisaties bij het identificeren en ontwikkelen van de competenties en vaardigheden die essen-

tiel zijn om succes te hebben in een internationale omgeving. Ze verzorgt ook regelmatig gastlezingen op universiteiten en internationale businessscholen en is vaste spreker op de Voorbereidingsdag (zie kader) van NOB. Als Britse die gewoond en gewerkt heeft in Engeland, Frankrijk, Spanje en Nederland, weet zij als geen ander hoe het is om in het buitenland te werken en te leven.

Acculturatieproces

“Iedereen die in het buitenland gaat werken en wonen, maakt het acculturatieproces mee. Dat treedt op wanneer mensen voor langere tijd in een andere cultuur wonen en werken. Na een tijdje worden de verschillen tussen jouw eigen en de nieuwe cultuur merkbaar. Dat kan leiden tot ergernissen en communicatieproblemen.” Een mooi voorbeeld is de leerkracht die iets voor elkaar wil krijgen en direct naar de directeur of eigenaar van het gebouw gaat waarin zijn Nederlandse school is gehuisvest. Het is typisch Nederlands om zomaar binnen te lopen en te zeggen: ‘Hé Paul, kan ik de volgende keer gebruikmaken van die grotere zaal die altijd leegstaat?’ “Nederlanders zijn niet hiërarchisch aangelegd. Maar in veel andere landen staat de directeur op een voetstuk. Hij verwacht dus niet dat een leerkracht zulke directe vragen stelt”, zegt Snow. “De leerkracht kan trouwens ook in die

cultuur een hogere status hebben dan hij in Nederland gewend is. Wat weer verwarring kan opleveren als hij zich te vriendschappelijk of gelijkwaardig opstelt tegenover de lokale bevolking of de ouder van zijn leerling die afkomstig is uit het betreffende land.”



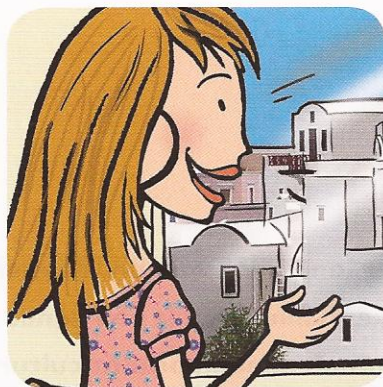
Verschillende culturen

- Leerlingen van Nederlandse scholen in het buitenland komen soms uit een gemengd huwelijk. Voor zowel het kind als de ouders gelden daardoor meerdere waarden en normen uit de verschillende culturen.
- Vaak huurt een NTC-school in het buitenland een lokaal in een Amerikaanse, Britse of Duitse school. In dat geval heeft de nieuwe medewerker niet alleen te maken met het culturele verschil van het land, bijvoorbeeld India, maar ook met de culturele achtergrond van de internationale school.

Literatuurlijst

Een groot aantal boeken kan nieuwe medewerkers helpen bij hun voorbereiding op het wonen en werken in het buitenland. Een klein overzicht van titels die ingaan op het fenomeen 'cultuurschok' en specifiek op een aantal landen:

- Coleen A. Ward, Stephen Bochner, Adrian Furnham 'The Psychology of Culture Shock', 2001
- Intercultural Press, 'The Art of Crossing Cultures', 2007
- Vanessa Smith Castro, 'Acculturation and Psychological Adaptation', 2003
- 'Culture Shock! A guide to customs and etiquette', serie boeken over 37 landen, Times Books
- James Kyngge, 'China Shakes The World: The Rise of a Hungry Nation', 2007
- Gabriele Kalmbach, 'Kulturschock: Frankreich', 1990
- Kate Fox, 'Watching the English: The Hidden Rules of English Behaviour', 2008



Voorbereiden

Elke Nederlander die in het buitenland op een Nederlandse school gaat werken, krijgt volgens Snow dan ook geheide te maken met een dip. De beste voorbereiding daarop is te aanvaarden dat die komen gaat en de dip te (h)erkennen en persoonlijke tools en strategieën gereed te hebben om ermee om te gaan.

“Voor de een is de dip erger dan voor de ander, maar iedereen zal hem voelen. Het belangrijkste is dat je het beseft. Wanneer je weet dat je te maken krijgt met een cultuurschok, ergernissen en eventuele communicatieproblemen, kun je daarop inspelen. Op de verschillende opvattingen die gaan ontstaan, kun je anticiperen, wat het makkelijker maakt om er op het moment zelf mee om te gaan.”

Daarbij eerlijk erkennen dat het moeilijk wordt om je aan te passen, is volgens de culturele managementsspecialist een van de andere belangrijke zaken die een nieuwe leerkracht te doen staan.

“Nederlanders vinden zichzelf over het algemeen zeer adaptief. Ze denken dat ze zich heel goed kunnen aanpassen, dat het ze nauwelijks moeite kost, maar om eerlijk te zijn is daar geen enkel bewijs

voor. Wat we wel weten is dat Nederlanders een van de meest directe communicatiestijlen van de wereld hebben. Dat werkt in het eigen land heel goed en geeft misschien het gevoel dat je makkelijk met iedereen om kunt gaan, maar wordt in menige andere cultuur toch echt niet gewaardeerd.”

Verdiepen

Je vooraf verdiepen in de culturele verschillen, in de normen en waarden die de drijfveren zijn van het gedrag in de andere cultuur, is volgens Snow noodzakelijk. Evenals inzicht krijgen in de eigen Nederlandse cultuur. “Wat betekent het om een Nederlandse achtergrond te hebben? Welke impact heeft het Nederlanderschap op je aannames, verwachtingen, percepties en gedrag? Hoe komt dit over op de bevolking van de gastcultuur? Op die manier voorkom je bijvoorbeeld dat je als leraar niet serieus genomen wordt door in een té kort rokje tegenover de Turkse vader en Nederlandse moeder van je leerling te zitten. En dat je het misschien nog erger maakt door alleen de moeder om haar mening te vragen. Je moet op de hoogte zijn van de

waarden en normen van het land waar je gaat werken”, herhaalt Snow. “Ook al werk je op een Nederlandse school en heb je over het algemeen veel te maken met Nederlanders, de school staat wel in een ander land. En in dat land moet je ook je boodschappen doen, naar de dokter gaan, alle andere dagelijkse zaken regelen en een sociaal leven opbouwen.” De verdieping in de andere cultuur moet volgens Snow zo breed mogelijk zijn. Handig is het als de schoolbesturen en (oud-)leerkrachten de nieuwe medewerker vooraf online documentatie toesturen, waarin naast alle algemene zaken over de cultuur ook alle zaken staan genoteerd waar ze zelf als Nederlanders tegenaan zijn gelopen. “Dat gaat van

Je moet op de hoogte zijn van de waarden en normen van het land waar je gaat werken

simpele gewoonten als met stokjes eten, of je nu wel of niet hardop mag boeren en hoe je een hand geeft, tot algemene waarden die gedrag en communicatie beïnvloeden. Zo zijn Nederlanders zeer individualistisch ingesteld en hebben ze vaak een duidelijke mening, die ze op een directe manier uiten. Maar de meeste culturen zijn collectivistisch ingesteld. Daar is het vertegenwoordigen van de groeps mening belangrijker dan je eigen mening. Dit uit zich vaak in een indirecte communicatiestijl. Wanneer iemand in bijvoorbeeld India ‘ja’ op een vraag antwoordt, dan kan dat ook ‘misschien’ of ‘nee’ betekenen. De betekenis blijkt dan uit de non-verbale signalen. Nederlanders beschikken van nature niet over antennes om die verschillen en nuances op te vangen. Zij ervaren daardoor dat het nogal frustrerend is om de lokale bevolking te begrijpen.

Terwijl ook hier geldt: als je weet hoe de bevolking in elkaar zit, is het minder moeilijk. Iemand met ervaring moet de nieuwkomers op de verschillen wijzen en uitleggen hoe zij daarmee omgaan.”

Vorbereidingsdag

Nederlandse scholen in het buitenland kunnen veel problemen voorkomen door het nieuwe personeel te stimuleren zich goed voor te bereiden op hun nieuwe baan in het buitenland, stelt Snow. Door goede research naar de nieuwe bestemming te doen, zorgt de nieuwkomer ervoor dat de continuïteit en stabiliteit van de school worden vergroot; de leerkracht zal daardoor immers minder snel weggaan.

“De schoolbesturen kunnen de nieuwkomers in elk geval wijzen op de Vorbereidingsdag van NOB. Daar kunnen zij specifieke informatie krijgen over werken op Nederlandse scholen en ga ik onder meer in op het fenomeen ‘cultuurschok’ en de opvallendste verschillen in de landen waar de deelnemers van de dag naartoe gaan. Daarnaast is er nog veel meer dat kan helpen.” Snow wijst op een aantal interessante boeken (zie kader) die als

voorbereiding kunnen dienen en de trainings- en coachingsessies die zijzelf en anderen in Nederland geven aan zowel de werkende als niet-werkende partner. “Ik kan mensen voorzien van waardevolle inzichten, tools en strategieën om snel en comfortabel op gang te komen in de nieuwe cultuur.” Het Koninklijke Instituut voor de Tropen in Amsterdam houdt op zijn beurt regelmatig ‘countrybriefings’.

“Een goede voorbereiding zorgt ervoor dat je je eigen acculturatieproces kunt beïnvloeden om er met minimale emotionele stress weer uit te komen.”

Voor wie nog twijfelt over de noodzaak: een cultuurschok komt zelfs bij Nederlanders voor die in België gaan werken en wonen. Dat lijkt dichtbij en het verschil lijkt klein, maar schijn bedriegt. Belgen zijn formeler, minder direct, de leerlingen lopen in schooluniform en als de juffrouw de klas binnenkomt, staan ze allemaal op om haar te begroeten.

“Verschillen waarvan menigeen denkt dat er mee te leven valt, maar als je niet gewend bent in zo’n samenleving te functioneren, kun je het er na een tijd toch moeilijk mee krijgen.”

Vorbereidingsdag

Voor nieuwe leerkrachten die voor het eerst op een Nederlandse school in het buitenland gaan werken, organiseert NOB elk jaar in juni een speciale Vorbereidingsdag. Het programma wordt zoveel mogelijk afgestemd op de functie die de leerkracht gaat vervullen en de locatie waar hij of zij zich zal vestigen. Bezoekers krijgen onder meer specifieke informatie over werken op Shell-scholen, Europese scholen, dag- of NTC-scholen en er wordt aandacht besteed aan de culturele verschillen en het proces dat elke nieuwe leerkracht doorloopt. De Vorbereidingsdag vindt dit jaar plaats op woensdag 15 juni op het kantoor van NOB in Voorburg. Als u een nieuwe leerkracht wilt aanmelden, kunt u dat doen door vóór 26 mei een mailtje te sturen naar joke.vandervoort@stichtingnob.nl. De deelnamekosten bedragen € 50,-.